

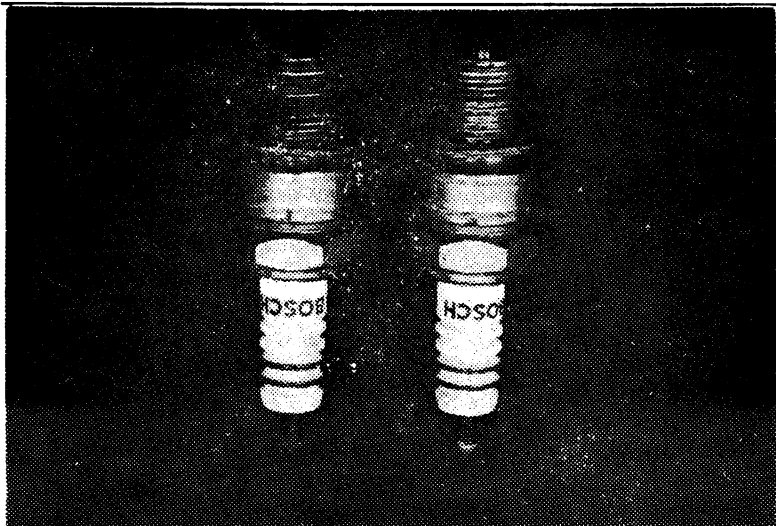
TÁJÉKOZÓDÁS

A BOSCH + BOSCH CSOPORT HÉT ÉVE

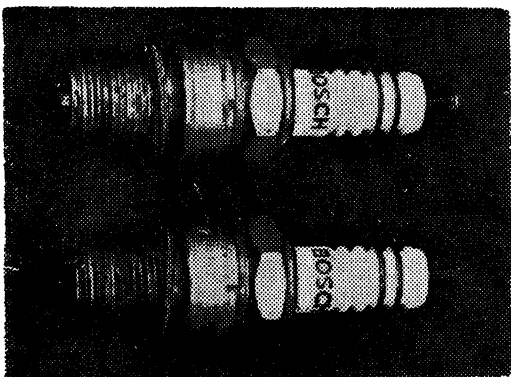
A Bosch + Bosch csoport hétéves tevékenysége kevés olyan alkotást tud felmutatni, melyre a Joseph Kosuth- vagy az Art & Language-csoport értelmében használt konceptuális gondolkodás ráillik. Bár igaz, hogy ez a fajta konceptuális művészet bizonyos értelemben — például a művészet természetének és fogalmának elemzésében — megegyezik a Land Art vagy az Arte Povera néhány alaptételével, „filozófián inneni” elhelyezkedése miatt azonban egy fogalmilag és nyelvileg homogén magra van rászerezve. Ezért helyesebb, ha azt mondjuk, hogy a Bosch + Bosch csoport sokoldalú és meglehetősen heterogén munkásságát egy *konceptuális matrica* hatotta át, mely aztán a csoporton belül jelentkező kísérletek nagy részére egyaránt rányomta bélyegét. Ez a konceptuális matrica vagy „aura”, ahogy Adorno mondja, nem is egy szilárd, homogén és szűk filozófiai rendszer külső kivetülése, inkább egy meghatározott magatartás, életérzés és szemléletmód tudatos gyakorlata, fejlesztése és tökéletesítése volt.

Már a csoport megalakulása sem valamilyen egységes, szilárd és szigorúan meghatározott konkrét eszme hatására következett be. 1970-ben mindenki a festészetből lépett át arra a merőben új területre, mely akkor jobb híján az *új művészet* elnevezést kapta. Az „új” jelző természetesen nem annyira az egyes alkotások különálló, egyedi innovációját, hanem egy általános fordulatot, a megszokottól, a hagyományostól és az adott környezet sztereotípiájától való tudatos eltérést jelentette; a lázadást és az elégedetlenséget a meglévővel szemben. Szó sem lehetett tehát olyan egységes és kiforrott eszmei platformról, mint más, később létrejött csoportok — például a 143 esetében, ahol a csoportosulás már csak az egyének azonos szellemi törekvéseinek volt természetes következménye. Így nem csoda, ha a Bosch + Bosch-ban megnyilvánuló szellemi erőfeszítések sokfélesége nyelvi szempontból is jelentős eltéréseket okozott, bár megvolt az igyekezet, hogy a kísérletek egységes nyelvi rendszerbe kerüljenek. Mindenki számára kötelező programot nem kívántunk létrehozni, viszont el kellett utasítanunk néhány olyan alapító tagot, akik továbbra is ragaszkodtak a hagyományos formákhoz, vagy még azokon belül sem mutattak fejlődést; később viszont olyan alkotókat vontunk be körünkbe, kiknek munkássága rokon volt a csoportéval, de egyénileg tevékenykedtek. A Bosch + Bosch csoport fontosabb vállalkozásait és vívmányait, éppen a fent vázolt különbségek következtében, három-négy alkotó munkássága is aránylag hitelesen tudja képviselni.

A Bosch + Bosch csoport összegyűjtötte mindazokat az új alkotói

BASCH, EDIT
CSENIK, ATTILA
LADIK, KATALIN
KEREKES, LÁSZLÓ
krekovics, istván
MAGYAR, ZOLTÁN
matković, slavko(f.)
szalma, lászló
SZOMBATHY, BÁLINT
TOMANOVIĆ, SLOBODAN
VUKOV, ANTE

Matković—Szombathy: Omaggio a Bosch + Bosch
Levelezdőláp-terv

törekvéseket, melyek a vizuális művészetben egy meghatározott földrajzi és kulturális egységen, a Vajdaságon belül jelentkeztek 1969 és 1976 között, Újvidéket kivéve, ahol valamivel később — tehát 1969 után — alakult meg az Θ és a Kód csoport. A már említett többszólalmúságnak, a médiumok sokféle használatának köszönve hét év alatt a csoport tagjai munkájuk folyamán rövidebb vagy huzamosabb időre érintették a térintervenciók, az ökológiai művészet, a Land Art, az Arte Povera, a Project Art, a konkrét költészet, a konceptuális művészet, a vizuális szemiológia, az új sztríp, a Mail Art stb. problematikáját, egyes alkotók pedig a gyakorlattal párhuzamosan jelentős elméleti-kritikai tevékenységet fejtettek ki. A csoport munkássága, annak ellenére, hogy mindvégig a művelődés és a művészet peremein maradt, és csak elenyésző részét ismerte meg az itteni közönség, a Bosch + Bosch *asszimilált szellemeként* érezhetően hatott a közvetlen környezetre, főleg a fiatalok művészetszemléletére. Ily rövid idő távlatából nem könnyű objektíven mérlegelni ezt az oly sok fontos és kevésbé fontos részből álló csoporttevékenységet. Miután hét év elteltével megszűnt működni, megállapíthatjuk, hogy a Bosch + Bosch-ban senki sem fogadta el a szó legszorosabb értelmében vett amerikai vagy angol konceptualizmust, így ez a törekvés inkább a *tárgy anyagtalanítása* formájában jelentkezett, bármelyik időszerű, a konceptualizmussal rokon irányzatról volt is szó.

A csoport tagjai 1970-ben végleg szakítottak a hagyományos kifejezésmóddal, hogy az új médiumok, a fénykép, a dia és a film alkalmazásával szinte dokumentumszerűen fogjanak hozzá az idő „kondenzálásához”, vagyis sűrítéséhez, ahogy azt az egyik kritikus megjegyezte. Kezdetben főleg a természetben végzett intervenciók határozták meg a tevékenység jellegét, majd az emberi léttérben spontánul kialakuló nyomok, lenyomatok — jelhelyzetek — felmérésére is sor került. Míg a munka első fázisát a természet, a közvetlen emberi környezet egyfajta vizuális feltérképezése képezte, később a figyelem egyre inkább az énrre, az egyén pszichofizikai állapotára irányult, jelezve, hogy a csoportban az életet a művészettel kiegyenlítő szemlélet vált uralkodóvá, vagyis a hétköznapi egyre több jelensége kapott művészi jelleget. Mukařovski szavaival élve: „A művészet nem zárt szféra. Nincs szilárdan meghatározott határ, amely elválasztaná a művészetet attól, ami kívülre van.”

Az élet és a művészet egybeesésének, valamint az alkotói tevékenység jelölő jellegének felismerése és tudatosítása döntően befolyásolta a kísérletek menetét is. Nagyrészt ez volt az oka annak, hogy a csoport tagjai évek, sőt hónapok leforgása alatt is több irányzaton belül próbálkoztak megállapodni, mintegy tanulmányyszerűen kérdezve vissza azokra a művészeti jelenségekre, melyeknek fő képviselői akkor már fogalmakká váltak a világban. Ezek a látszólagos tévelygések azonban mintegy előfeltételei is voltak az egyéni kutatások megkezdésének és függetlenítésének. Voltak, akiket a közben szerzett tapasztalatok bizonyos időre eltávo-

lítottak a művészeti tevékenységtől, míg mások vállalták a folyamatos keresés kockázatát. A csoporttagok egyéni érdeklődésének következtében tehát többfajta tartalmi-formai (szemantikai-szemiotikai) javaslat adta meg az általános csoportjellegét, melyet leghitelesebben a Mixed Media elnevezéssel illethetnénk. Egy olyan alkotói közösségre, melyben a korszerű törekvések szinte mindegyike felbukkant, anélkül, hogy bármelyik is uralkodó irányzattá kívánt volna válni, ez a meghatározás mindenképpen ráillik.

A Bosch + Bosch egyesítette azokat az egyéni törekvéseket, melyek egy meghatározott közösségben elsőként jelentkeztek, s ha netán nem lépik át az egyéni próbálkozások kereteit, talán mindmáig elszigeteltek maradnak. Jobbára a csoport szociológiai funkcióját kell aláhúzni, hiszen szó szerinti csoportmunkára egyszer sem került sor, bár egyes tagoknak voltak közös vállalkozásaik. Ennek az alkotói közösségnek az átkát nem is annyira a környezet visszahúzó ereje képezte, hanem a technikai-kivitelezési tökéletlenség, melyet csak kevésszer tudtunk áthidalni. Innen az alkotói ötletek töredékessége, hiányos bemutatása és nem utolsósorban a hétéves ténykedésbe való betekintés, a benne való eligazodás lehetetlensége is. Jellemző, hogy míg a Bosch + Bosch csoportként nemigen vívott ki nemzetközi megbecsülést, addig a csoporttagok egy része egyénileg külföldön is jobban érvényesült, ami ismételten a belső heterogenitásnak tudható be.

Jóformán nincs az időszzerű művészetnek olyan jelensége, mely a Bosch + Bosch-ban valamilyen módon ne jelentkezett volna. A csoport tagjainak számottevő kiadói tevékenységét sem kell elhallgatni, mely az egyéni kísérletek mellett több közös alternatív kiadványt eredményezett. Számos levelezőlap, kézzel készített egyedi könyvtervezet, kis példányú tárgy-könyv vagy mappa látott napvilágot, s egy hanglez is megjelent. Több hazai és nemzetközi antológia vagy folyóirat őrzi a csoport tagjainak alkotásait. Még a dokumentáció rendezése és felmérése várat magára.

SZOMBATHY Bálint